

Stan sektora kultury i jego odmrażanie w czasie pandemii

Obszar Metropolitalny
Gdańsk Gdynia Sopot

Kwiecień – maj 2020

Opracowanie: Jakub Knera, Alicja Jelińska

1. WSTĘP

Celem niniejszej analizy, poświęconej funkcjonowaniu sektora w czasie pandemii, jest próba diagnozy sytuacji, w jakiej znalazły się instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz samorządy wchodzące w skład gmin członkowskich Obszaru Metropolitalnego Gdańsk Gdynia Sopot.

Jego realizacja jest odpowiedzią na apel środowisk instytucji kultury i organizacji pozarządowych wypracowany w ramach spotkań instytucji kultury. Badanie jest efektem ponadbranżowego spotkania, co jest wyrazem nowej solidarności sektora kultury, a praca nad nim była owocem spotkania jego przedstawicieli z różnych części OMGGS, różnych typów instytucji, urzędów oraz wydziałów kultury. Zależało nam na wytworzenie go w ramach procesu partycypacyjnego, który uwzględni różnych przedstawicieli sektora.

Jego celem jest próba sformułowania postulatów, tematów, które są znaczące dla przedstawicieli sektora kultury. Wymagają one natychmiastowego rozwiązania i wypracowania długofalowych działań w celu doprecyzowania, jak sektor ten powinien działać w okresie pandemii, po nim oraz jak wrócić na normalny tor działania po jej zakończeniu. Dokument ma być wsparciem zarówno dla przedstawicieli sektora kultury, ale również dla lokalnych samorządów przy podejmowaniu decyzji mających wpływ na środowisko. To znaczące, ponieważ miejsca kultury to bardzo często ośrodek pierwszego kontaktu lokalnej społeczności – zarówno w małych miejscowościach jak i dzielnicach metropolii.

Niniejsza analiza składa się z trzech części. Pierwsza to wyniki mini-badania, przeprowadzonego w drugiej połowie kwietnia w formie internetowej, które zostało rozdystrybuowane wśród gmin członkowskich – wzięło w nim udział około 100 respondentek i respondentów. Ma ono przede wszystkim charakter ogólnego zarysowania problemu, wskazania, które kwestie w funkcjonowaniu instytucji oraz organizacji pozarządowych są najbardziej palące i w stosunku do których wymagane jest uruchomienie jak najszybszych działań w celu utrzymania stabilności ich działania.

Druga część niniejszego opracowania to analiza dwóch dyskusji fokusowych, na które złożyły się pogłębione rozmowy na temat wyników badań, prezentowanych tam zagadnień, ale też innych wątków, które pojawiły się podczas dwóch 1,5 godzinnych spotkań. Pierwsze spotkanie odbyło się z przedstawicielami instytucji

kultury i organizacji pozarządowych, a drugie z przedstawicielami samorządów. W obu przypadkach byli to przedstawiciele sektora kultury funkcjonującego w obrębie Obszaru Metropolitalnego Gdańsk Gdynia Sopot.

Trzecia część opracowania to synteza wątków z dwóch poprzednich i próba zarysowania rekomendacji, do których samorzady powinny jak najszybciej się ustosunkować oraz wskazać możliwych dobrych praktyk realizowanych obecnie lub koniecznych do wdrożenia.

Niniejsze mini-badanie nie rości sobie prawa do dogłębnej i wielowymiarowej analizy, a jedynie rzutuje na pewne tematy i zagadnienia, znaczące i utrudniające funkcjonowanie instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych w okresie pandemii. W panelach eksperckich znaczące jest też zarysowanie różnych perspektyw, w zależności od gminy, w której funkcjonują, ale też takich zmiennych jak wydziały kultury lub komisje im poświęcone. Jego celem jest zasygnalizowanie niezbędnych zmian i podjęcia decyzji w celu usprawnienia funkcjonowania tego sektora oraz ułatwienia mu powrotu do codziennego działania w okresie post pandemicznym.

Efekt niniejszej analizy może posłużyć za realizację kolejnego etapu wsparcia, a mianowicie zestawu dobrych praktyk, które posłużyłyby za przykłady do wdrażania i usprawniania instytucji kultury w okresie pandemii i po niej.

2. SPECYFIKACJA ANALIZOWANYCH PODMIOTÓW

W badaniu, przeprowadzonym poprzez ankietę internetową, wzięło udział 100 przedstawicielek i przedstawicieli instytucji kultury i organizacji pozarządowych. Na ankietę złożyło się sześć pytań oraz pytania metryczkowe. Ankieta została ułożona tak, by nie dokładała dodatkowych obowiązków sprawozdawczych osobom zarządzającym instytucjami kultury.

Wśród respondentów ponad połowę reprezentowała instytucje publiczne, których organizatorem jest gmina miejska lub wiejska (**56%**), a co trzeci badany funkcjonuje w obrębie organizacji pozarządowej (**33%**). **4%** respondentów to przedstawiciele publicznych instytucji wojewódzkich, **3%** to podmioty prywatne, pojawiła się także jedna osoba z instytucji prywatnej oraz trójka artystek/artystów.

Dominującym rodzajem reprezentowanych podmiotów są instytucje nieklasyfikowane, o złożonym, ciężkim do ujednoczenia programie.

43% respondentów pochodzi z centrów kultury, ośrodków kultury lub domów kultury, których działalność nie jest homogeniczna, co nie tylko nastręcza trudności przy jej zaklasyfikowaniu, ale utrudnia podejmowanie procesów planowania przy kolejnych etapach rządowego odmrażania sektora kultury.

Drugim po centrach kultury typem instytucji okazały się biblioteki (**16%**), a dalej instytucje sceniczne – teatr, opera i filharmonia (**12%**), instytucje wystawiennicze – muzeum i galeria (po **6%** na każdy typ) oraz kino (**2%**). **8%** badanych reprezentowało organizacje pozarządowe bez stałej siedziby.

37% badanych instytucji i organizacji swoją siedzibę ma w miejscowościach liczących od 100 do 500 tys. mieszkańców. Kolejną najbardziej liczną grupą byli przedstawiciele podmiotów z miejscowości liczących od 20 do 50 tys. mieszkańców (**36%**). **17%** stanowiły osoby z podmiotów z miejscowości liczących do 10 tys. mieszkańców, **6%** z podmiotów liczących od 50 do 100 tys. mieszkańców, a **4%** z tych liczących od 10 do 20 tys. mieszkańców.

3. KWESTIONARIUSZ INTERNETOWY

Pytania, które skierowaliśmy do przedstawicieli badanych podmiotów dotyczyły ich funkcjonowania w czasie pandemii, potencjalnych utrudnień i wizji tego, w jaki sposób wrócą one do „normalnej” działalności w okresie post-pandemicznym.

Na pytanie w jaki sposób instytucja kultury lub organizacja pozarządowa funkcjonuje w czasie pandemii **60%** badanych odpowiedziało, że podejmują one nowe działania zainicjowane z powodu tej wyjątkowej sytuacji. Niemal 1/3 respondentów (**27%**) przyznała, że instytucje zajmują się wyłącznie pracami administracyjnymi i planowaniem działań po zakończeniu pandemii. Co dziesiąty badany (**13%**) wskazał, że instytucja kontynuuje działania rozpoczęte przed epidemią.

Żeby uszczegółwić to pytanie, zapytaliśmy ankietowanych jakiego typu działania podejmują reprezentowane przez nich instytucje. **42%** z nich organizuje specjalne spotkania, wykłady i prezentacje online a **35%** przenosi w całości program do sieci. Należy zaznaczyć, że pierwsza odpowiedź wskazuje na wytwarzanie nowego programu, który jest efektem wprowadzonego *lockdown*, a druga to kontynuacja obranego wcześniej kierunku, ale zmiana jego formuły. **37%** badanych odpowiedziało, że ich instytucje lub organizacje zajmują się prezentacją materiałów archiwalnych.

W tym pytaniu możliwe było wskazanie więcej niż jednej odpowiedzi, dlatego nie sumują się one do 100%.

Ponieważ działalność instytucji i organizacji jest uzależniona od rozporządzeń w temacie *lockdown* i budżetu od władz samorządowych, zapytaliśmy czy ich przedstawiciele otrzymują precyzyjne wytyczne od swoich organizatorów (urzędów miejskich, gminnych, powiatowych). Aż **67%** nie otrzymało dokładnych wytycznych, jak powinni działać. Alternatywnie pozostawiliśmy odpowiedź otwartą, w której można było wskazać czego dotyczy wzajemna komunikacja. Wśród odpowiedzi znalazły się takie, które można pogrupować na następujące wątki: zasady zmiany organizacji, kwestie bezpieczeństwa, budżet oraz informowanie o bieżących działaniach samorządu w sprawie pandemii.

W pytaniu o to, co utrudnia działania w okresie pandemii (umożliwiliśmy wybór więcej niż jednej odpowiedzi) ponad połowa badanych wskazała, że jest to obawa o zdrowie swoje i pracowników (**57%**). Zaledwie dwa procent badanych mniej jako największą obawę wskazało ryzyko utraty części budżetu (**55%**). Co trzeci badany wskazał, że utrudnieniem jest brak narzędzi do tworzenia oferty kulturalnej w formie zdalnej (**31%**), a co czwarty respondent wskazał, że instytucje ogranicza zakaz podejmowania działań wydany przez ich organizatora (**26%**). Co piąta odpowiedź dotyczyła niewiedzy na temat tego jak realizować założone wcześniej działania w okresie pandemii (**19%**).

Pytanie dotyczące obaw w działalności instytucji po częściowym odmrożeniu lub zakończeniu pandemii pozostawiliśmy otwarte. Spośród udzielonych odpowiedzi posegregowaliśmy je na poszczególne typy dotyczące konkretnych wątków. **38%** badanych przyznało, że ich największą obawą są cięcia budżetowe, aż 1/3 badanych obawia się zmniejszenia liczby odbiorców – z czego **21%** obawia się tego z powodu braku kontaktu z nimi w czasie pandemii lub ich zmiany podejścia do organizowanych wydarzeń a **9%** obawia się, że nie będą chcieli uczestniczyć w ofercie instytucji ze względów zdrowotnych. **15%** badanych przyznaje, że nie wiedzą jaki jest plan funkcjonowania instytucji po okresie pandemii, a **7%** nie zna jakie zasady bezpieczeństwa będą wprowadzone wobec pracowników i odbiorców.

Zadaliśmy także pytanie jakiego wsparcia ułatwiającego funkcjonowanie oczekivaliby przedstawiciele i przedstawicielki instytucji oraz organizacji pozarządowych. 4/5 ankietowanych jako największe oczekiwanie wskazało niezmnieszenie budżetu dotacji (**82%**), z kolei niemal połowa odpowiedzi wskazała,

że w sektorze kultury przydałaby się znajomość dobrych praktyk innych instytucji, dzięki czemu łatwiej byłoby się przystosować do bieżącej sytuacji (**47%**). Niemal 1/3 badanych wskazała, że liczy na wprowadzenie zezwoleń prawnych na działalność instytucji (**29%**) – podobny odsetek wskazuje na konieczność wsparcia sprzętowego (**26%**) i wsparcia kadrowego (**6%**).

4. PANELE FOKUSOWE

Podczas spotkania fokusowe z przedstawicielami instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych postanowiliśmy poszerzyć wątki poruszane w badaniu, aby usłyszeć pogłębione opinie na poruszane w nim tematy. Zaprosiliśmy respondentów, dobranych na bazie podziału instytucji wg liczby mieszkańców miejscowości na pięć kategorii. Żeby zachować ich anonimowość, przypisaliśmy im określone kody przy wybranych wypowiedziach – z zaznaczeniem, że w ramach jednej podgrupy (np. K1 może wypowiadać się kilka osób z różnych miast w obrębie kategorii).

LP.	LICZBA MIESZKAŃCÓW	OZNAKOWANIE UCZESTNIKÓW	
		INSTYTUCJE I ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	SAMORZĄDY
1.	100-500 TYS.	K1	S1
2.	50-100 TYS.	K2	S2
3.	20-50 TYS.	K3	S3
4.	10-20 TYS.	K4	S4
5.	DO 10 TYS.	K5	S5

W wyniku odniesienia do badania ankietowego oraz dyskusji, do której uwypukliły się problemy z którymi mierzą się oni w czasie pandemii.

Podczas spotkania grup fokusowych z przedstawicielami samorządów postanowiliśmy poszerzyć wątki poruszane w badaniu, aby usłyszeć pogłębione opinie na poruszane w nim tematy. Skonfrontowaliśmy ich także z opiniami instytucji i organizacji pozarządowych.

W niniejszym opracowaniu zestawiamy obawy przedstawicielami instytucji kultury z możliwymi do realizacji opisami działań podejmowanymi przez samorządy.

4.1 PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ INSTYTUCJI W OKRESIE PANDEMII

4.1.1. PERSPEKTYWA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

a. Przechodzenie na działalność online

[K5] *Ruszyliśmy ze spotkaniami online. Najpierw z cyklicznym spotkaniem Dyskusyjnego Klubu Książki. Zapewniamy fundusze na te spotkania i opłacamy honoraria. Organizujemy spotkania przede wszystkim z lokalnymi twórcami, więc ceny są trochę mniejsze niż w przypadku medialnych osób, które przyjeżdżają z innych miast.*

b. Praca zdalna

[K4] *Od razu jak były zarządzenia rządu, wprowadziłem obowiązek pracy zdalnej – wszystkim to umożliwiłem. Pracownicy tego oczekiwali, bo byli zestresowani o zdrowie swoje i bliskich. Wszyscy mamy sprzęt, zabezpieczone informacje, RODO działa.*

c. Nowe narzędzia

[K4] *Okazało się, że system, na którym pracownicy nie chcieli wcześniej działać – aplikacja Trello czy inne narzędzia – teraz okazały się bardzo przydatne i sobie to chwala. Korespondencja mailowa, ePUAP, internetowe narzędzia – pracownicy się do tego przekonali i zobaczyli, że nie jest ważne, gdzie się siedzi, ale jak zadania są realizowane.*

[K1] *Praca z domu podnosi wydajność, pojawiają się cyfrowe usprawnienia i dobre narzędzia.*

d. Poszerzanie publiczności

[K3] *Działalność online jest etapem przejściowym i pozwala na utrzymanie kontaktu z odbiorcami. Dzięki temu można poszerzyć zasięg dotarcia. Działamy głównie w sieci i przez 1,5 miesiąca poszerzyliśmy zasięg do wielu ludzi, co możemy potem przenieść w realu.*

[K5] *Dzięki spowolnieniu w organizacji imprez możemy skupić się na uzupełnieniu dokumentacji i zaplanowaniu działań na przyszłe sezony, zbudowanie strategii*

długofalowej. Perspektywa pracy zdalnej daje nam możliwość zbadania rynku i poszerzenia grona odbiorców o tych, którzy wcześniej się nami nie interesowali.

4.1.2. PERSPEKTYWA SAMORZĄDOWA

a. 2020 rokiem przejściowym

[S1] *Traktujemy bieżący rok jako wyjątkowy, moment przeczekania, że jeszcze się spotkamy. Ale wydaje mi się, że rok 2021 może być rokiem, kiedy świat zmieni się na trwałe dla kultury.*

[S3] *Jeśli chodzi o domy kultury, to zajęcia stałe i artystyczne w tym czasie się nie odbywają. Po rozmowach z dyrektorami domów kultury w gminach ustaliliśmy, że od sierpnia i września będziemy próbować robić zajęcia w mniejszych grupach. Wszystko ze względów bezpieczeństwa zostało odwołane. Decyzja o przeniesieniu padła 23 marca. Prędzej czy później wrócimy do kalendarza imprez, tylko nie wiemy, kiedy to nastąpi.*

b. odwoływanie imprez masowych

[S1] *Z każdym podmiotem podejmujemy indywidualne decyzje, wielu naszych partnerów z organizacji pozarządowych, którzy otrzymali granty, przerzucili harmonogramy na okresy późnoletnie lub wczesnojesienne. Duże, masowe wydarzenia zostają odwołane z informacją, że są przenoszone na przyszły rok – tak jest z festiwalem Open'er czy festiwalem Globaltica. Ladies Jazz Festival być może w większości odbędzie się online.*

[S3] *Decyzją starosty wszystkie imprezy masowe i większe – od 1000 osób wzwyż – zostały odwołane. Zakontraktowanym wykonawcom proponujemy przeniesienie koncertów na 2021 rok na tych samych warunkach finansowych i organizacyjnych. Zakładamy, że w przyszłym roku jakoś wszystko będzie funkcjonować. Prawie wszyscy się na to godzą. Niektórzy artyści proszą o zaliczki, bo to ich jedyne dochody i się na to godzimy. Tegoroczny kalendarz imprez chcemy zrealizować w przyszłym rok.*

c. Kumulacja wydarzeń w drugiej połowie 2020 roku i wspólne planowanie kalendarza

[S1] Są dwa tory działań instytucji w planowaniu drugiej połowy 2020: odwoływanie wydarzeń albo próba ich przekładania. Występuje duże ryzyko, że na jesieni wydarzeń będzie zbyt dużo. Stworzyliśmy współdzielony kalendarz online w Google, w którym przedstawiciele instytucji wpisują co planują, żeby uniknąć kumulacji konkurujących wydarzeń w tych samych datach.

d. Obserwacja działań w sektorze kultury na świecie i korzystanie z dobrych praktyk

[S1] Już od 16 marca – zachowując ciągłość dla organizacji pozarządowych – w ramach projektu Gdynia Kulturalna zaproponowaliśmy naszym partnerom umieszczanie ich projektów do sieci. Aneksowaliśmy umowy o zapis, że nie forma realizacji fizycznej, ale streaming w sieci jest możliwy. W ten sposób na chwilę obecną z żadnym podmiotem nie zerwaliśmy umowy – będziemy dążyć, żeby taki model kontynuować.

Od miesiąca byliśmy przygotowani na przerzucenie dużej części działań do sieci. Przykładowo Muzeum Miasta Gdyni większość swoich działań przerzuca do sieci i miało to zaplanowane, podobnie Muzeum Emigracji czy Gdyńska Biblioteka, która wprowadziła różny program streamingowania, czytania bajek i zaangażowania pracowników. Ważne było dla nas, żeby pracownicy naszych instytucji mieli poczucie ciągłości realizacji swoich zadań i kreowania kolejnych pomysłów na post pandemiczny okres.

f. niemożliwość realizacji działań online

[S4] Część działań jesteśmy w stanie przenieść do Internetu, ale nie mamy na to zgody. Wójt nie wyraził zgody, żeby część zajęć prowadzić online – zrobiliśmy wszystko, żeby instruktorom, którzy zostali pozbawieni dochodu, pomóc. Nie możemy na razie nic robić, na razie trudno ocenić jakie będą wpływy do budżetu.

[S3] Niektóre zespoły, których koncerty chcieliśmy przenieść na przyszły rok, proponowały koncerty online. Zrobienie koncertu w takiej małej formule jest niemożliwe do nas do opłacenia w takiej samej kwocie jak plenerowe z publicznością.

4.2 BUDŻET

4.2.1. PERSPEKTYWA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

a. Obawa o zmniejszanie budżetu dla instytucji

[K1] *Ścięcie budżetów dużych masowych imprez jest sensownym gestem, bo ludzie i tak nie zdecydują się na nie wybrać. Jeśli instytucja utrzymuje się z tego, że sprzedaje bilety na pewne wydarzenia albo organizuje działania płatne to czym innym jest ścięcie budżetu o 15% niż w sytuacji, gdzie większość programu odbywa się bezpłatnie, a budżet jest większy. Wtedy łatwiej ściąć budżet z wydarzeń niż gdy są one zależne od wpływu. Nie można tak samo patrzeć na wszystkie instytucje. Teatry na dzień dobry straciły po kilkaset tysięcy z budżetu.*

b. Ryzyko redukcji etatów

[K5] *Zostaniemy pozbawieni środków na organizację imprez, które były zaplanowane – co w pewnym sensie jest dla mnie oczywiste – ale nie wiemy, ile etatów uda się ocalić. W mojej jednostce jest 30 etatów, mam dwie filie – duża część kadry to bibliotekarze, instruktorzy są u nas zatrudnieni na umowę-zlecenie, od kilku miesięcy nie pracują, w związku z czym nie mają pieniędzy. Budżet naszej instytucji jest tak skonstruowany, że działalność instruktorów, którzy pracują na umowę-zlecenie jest uzależniony od wpływów z rodziców. Zajęcia są płatne – jeśli nie mam przychodów to nie jestem w stanie zapłacić instruktorom.*

W tym momencie 20 osób na zleceniu u mnie nie pracuje – nie jesteśmy w stanie zapewnić im wsparcia. Jedyne jak ich wspieramy to poprzez ubezpieczenie – zapewniamy im składkę zdrowotną. W ramach tarczy antykryzysowej ci, którzy nie pracują, a których dochody były w odpowiednich granicach, dostają wsparcie. Dobrowolnie schodzimy z wysokości honorarium i obniżamy je o 25% w dół, żeby uratować liczbę etatów.

c. Brak możliwości zatrudniania nowych pracowników

[K5] *Zostaliśmy obciążeni kadrowo – 3 na 7 etatów się zwolniło z różnych powodów: jedna pani jest na zwolnieniu, jedna na świadczeniach, inna zrezygnowała z umowy ze względu na obawę z powodu pandemii. Musimy pomyśleć jak wesprzeć obecną kadrę. To miejsca są dalej do zagospodarowania, ale na razie lekarz medycyny pracy nie wystawi zaświadczenia, bo nie ma takiej możliwości, więc będę musiała pomyśleć o zatrudnieniu nowych osób na umowę zlecenie, żeby kadrowo wesprzeć nasz zespół.*

d. Budżet rezerwowy

[K5] *W ubiegłym roku udało się nam zbudować fundusz rezerwowy w środkach własnych, który pozwala nam finansować zajęcia online, które były płatne i wcześniej się odbywały. Dzięki temu mamy środki, żeby płacić instruktorom, mimo że nie mamy dochodów. Zgodziłem się bez zająknięcia, że nie organizujemy imprez masowych i je odwołujemy – to 1/3 naszego budżetu. Natomiast w przypadku dotacji podmiotowych chcę walczyć o jej niezmnieszenie, ale nie jest łatwo ją zmienić w momencie, kiedy raz została przyznana i uchwalona, jeśli nie ma do tego podstaw.*

4.2.2. PERSPEKTYWA SAMORZĄDOWA

a. Oszczędności 15% lub pozostanie przy stanie wyjściowym

[S3] *Padła u nas deklaracja, że nie będzie cięcia na kulturę, są sugerowane oszczędności do 15%, ale nie ma ku temu przymusu. Do tej pory nie cięliśmy budżetów. Przekazujemy granty fundacjom i stowarzyszeniom, z którymi indywidualnie umawiamy się jaką formę preferując: online czy przekładają je na przyszły rok. Zwiększyliśmy środki na stypendia artystyczne, więc możemy zrekompensować straty indywidualnym twórcom. Odwagą w dzisiejszych czasach jest pozostanie przy tym, przy czym byliśmy. Dorzucić coś jest ciężko, ale ważne, żeby nie ścinać budżetów i powiedzieć, że kultura jest równie ważna jak wszystkie inne rzeczy.*

[S1] *Prezydent Duliewicz w połowie marca poprosiła wszystkie instytucje kulturalne o wstrzymywanie nowych zobowiązań finansowych. W ślad za pismem po trzech tygodniach prezydent umożliwiła ponoszenie wydatków na działania w sieci – instytucje mogą więc wydawać pieniądze na działania online. Na początku kwietnia poprosiliśmy instytucje o zrobienie prognozy o ograniczenie wydatków o 15 procent. Dyrektorzy instytucji są świadomi tego, że czekają ich ograniczenia w budżecie, ale nie wiemy jeszcze jaka będzie tego skala. Ewentualne cięcia są uzależnione od wpływów do kasy miasta – czekamy na potwierdzone informacje, jak epidemia miała wpływ na dochody miasta.*

b. Zmniejszanie budżetu na wydarzenia masowe

[S3] *Po zakazie organizowania imprez z mojego budżetu powiatowego w kulturze musiałem oddać 50%. Domy kultury nie mają obciętych budżetów na funkcjonowanie. Liczymy jakie będą dochody i jak będą wyglądały budżety –*

starostowie robią wszystko, żeby nie zwalniać pracowników i nie obniżać wynagrodzeń. Z mojego wydziału niektóre osoby do końca roku zostały oddelegowane do wykonywania obowiązków w innych wydziałach, ale po wszystkim obiecano im powrót na obecnie zajmowane stanowiska.

c. Aneksowanie umów – przenoszenie działań do sieci lub na 2021 rok

[S1] Na chwilę obecną nie ścinamy żadnych wydatków na kulturę dla instytucji i organizacji, które dla nas pracują – aneksujemy umowy i przenosimy harmonogramy. Jedyne cięcia jakie nastąpią to te związane z dużymi wydarzeniami masowymi jak np. Open'er – tu pula pieniędzy najpewniej przywrócona na edukację.

d. Kultura pierwsza do ściecia

[S4] Jesteśmy referatem w Urzędzie Gminy, jednocześnie produkujemy wydarzenia kulturalne, opiekujemy się instruktorami i prowadzimy całą działalność poza biblioteką. Miałem zaproponować, które wydatki są najbardziej potrzebne i witalne dla mojego referatu, które są mniej witalne i z których mogę zrezygnować. W pierwszej kolejności zrezygnowaliśmy z imprez masowych i dużych wydarzeń, ale cięcia najprawdopodobniej pójdą dalej. Nasz budżet na kulturę został bardzo mocno ścięty.

e. Organizacje pozarządowe

[S4] Udało mi się wywalczyć, żebyśmy pozwolili na realizację niektórych zadań organizacjom pozarządowym, żeby jesienią część z nich mogła się odbyć. Jesteśmy teraz w trakcie konkursu i zakładamy, że po kwarantannie ludzie będą chcieli coś zobaczyć, więc chcemy środki przyznać. Żeby nie było tak, że instytucje obumrą i nie będzie istnieć.

[S5] Imprezy, które się nie odbyły nie są przekładane – nie odbywają się. Umowy z organizacjami pozarządowymi będą aneksowane, żeby zadania mogłyby zrealizowane w 2021 roku.

[S3] Przekazujemy granty fundacjom i stowarzyszeniom, z którymi indywidualnie umawiamy się jaką formę preferującą: online czy przekładają.

[S1] W Gdańsku konkurs grantowy został rozstrzygnięty i wydarzenia mogą odbywać się w zmienionej wersji, odłonie.

[S3] Mamy ogłoszony konkurs grantowy w zakresie kultury i ku naszemu zaskoczeniu wpłynęło 200 wniosków na mniejsze przedsięwzięcia i eventy, które te

organizacje chciałyby zorganizować od czerwca. Mamy problem czy dofinansowywać te wydarzenia, bo nikt nie da nam gwarancji czy będą organizowane zgodnie z przedstawianymi harmonogramami czy też scenariuszami

4.3 ODMRAŻANIE

4.3.1. PERSPEKTYWA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

a. Programowanie działalności instytucji

[K5] *Na razie wiemy, że nie będzie więcej spotkań z czytelnikami, jeśli chodzi o wydarzenia. Po książkę czytelnicy będą przychodzić – opracowaliśmy procedury na bazie Biblioteki Narodowej i innych instytucji, które tworzą te obwarowania. Będziemy przyjmować czytelników wcześniej umówionych telefonicznie, żeby uniknąć kolejek. Wszystko będzie działać w zwolnionym tempie, ale mamy nadzieję powoli wracać do normalności, a wydarzenia na razie będą odbywać się online.*

b. obawa o odbiorców

[K5] *Otworzymy biblioteki w ograniczonym dostępie – część bibliotek nie będzie wpuszczała czytelników do obiektów i będziemy wydawać książki przez okno. Kiedy i w jaki sposób ruszy instytucja i czy będziemy mieli za co ruszyć – nie wiadomo.*

[K4] *Nasze funkcjonowanie polega na kontakcie z ludźmi i trochę nie wyobrażam sobie jak poradzić sobie z lękiem, który będzie towarzyszył naszemu powrotów. Myślę, że znajdziemy rozwiązania, ale ten lęk będzie nam towarzyszył długo.*

c. Potrzeba jasnych wskazówek ze strony ministerstwa i samorządu

[K1] *Musimy się skupić na dwóch rzeczach – po pierwsze na planie odmrażania, bo wracać trzeba, ludzie błyskawicznie zapomną o pandemii i będą oczekiwać, że wrócimy z ofertą, która była. Musimy dostosować się do obostrzeń, których nie znamy. Minister powiedział, że o powrocie instytucji decyduje dyrektor danej placówki w porozumieniu z sanepidem, a premier, że o powrocie instytucji decyduje organizator i sanepid.*

Druga kluczowa rzecz – musimy znać swoje budżety. Otwarcie drzwi w przypadku mojej instytucji jest łatwe, ale muszę wiedzieć jak do końca roku zaplanować to, co robię. Dostaliśmy od miasta sprzeczne wytyczne – najpierw mieliśmy zamrozić wydatki, potem odblokować działania online. Potem wykonać symulację ścięcia

budżetu o 15%, za którą nie idą żadne decyzje. Czekamy na konkretne decyzje i informację jaka jest polityka i oczekiwania względem naszego odmrażania.

d. Bezpieczeństwo

[K2] Temat ograniczeń sanepidalnych może mocno utrudnić działanie. Zwłaszcza w kontekście publiczności. Nie ma opracowań, które pomogłyby nam uruchomić działania w jakichś obszarach. Mamy czytelne realia i informacje od organizatora – jak będzie wyglądał budżet, jak się organizować i jakie są plany do końca roku. Jesteśmy w miarę bezpieczni, ale najbardziej odczuwam niepokój z punktu widzenia szerokich potrzeb działalności. Działamy scenicznie, kinowo, teatralnie, animacyjnie, mamy na to plan i nad tym pracujemy – jak dotrzeć do uczestników nie tylko online.

4.3.1. PERSPEKTYWA SAMORZĄDÓW

a. Wytyczne od sanepidu i rządu

[S1] Czekamy na wytyczne rządowe, jak instytucje mają się otwierać – dyrektorzy instytucji mają przygotować plany działań i wytyczne funkcjonowania instytucji po konsultacji z powiatowymi inspektoratami sanitarnymi. Inspektoraty nie zamierzają nic robić, dopóki nie będzie rozporządzenia od ministra. Poprosiliśmy instytucje o opracowanie planu, z którym będzie można ruszyć, gdy rozporządzenie wejdzie w życie.

[S1] Jedyne wsparcie, które instytucje kultury do nas kierują, to usprawnienie przepływu informacji pomiędzy zaleceniami rządowymi a tym, co planujemy jako samorząd. Nie wiemy, jak aranżować przestrzeń i funkcjonowanie we wnętrzach przestrzeni wystawienniczych – potrzebujemy jasnych i klarownych wytycznych, żebyśmy jako samorząd mogli wdrożyć te zasady i otworzyć przestrzeń do zwiedzania dla mieszkańców.

b. Działalność wakacyjna

[S1] Z racji, że nie będą organizowane kolonie i wyjazdy a dzieci spędzą wakacje raczej w mieście, stawiamy duży nacisk na to, żeby nasze instytucje kultury w pełnej gotowości były w stanie zorganizować półkolonie, dając dodatkową możliwość zarobku lokalnym ludziom kultury i artystom. Półkolonie byłyby płatne, co było by też wsparciem dla samych instytucji.

c. Etapy odmrożenia uzależnione od rodzajów wydarzeń

[S3] Są instytucje, które nie kwalifikują się do etapów wskazanych przez ministerstwo. Obiekt Opery Leśnej może być przeznaczony do różnych działań kulturalnych. Ministerialny podział nie jest jasny – czytelniejsze byłoby wskazanie jakiego rodzaju wydarzenia mogą organizować w ramach danego etapu. Przykładowo projekcje filmowe można zorganizować w sposób bezpieczny, niekoniecznie dopiero w czwartym etapie. Nie chodzi o to, czy mogą otworzyć muzeum czy galerię, ale co mogą w tych przestrzeniach bezpiecznie zrealizować.

d. Instytucja poza definicją

[S1] Mamy problem instytucji, które się nie klasyfikują. Europejskie Centrum Solidarności ma czytelnię, gastronomię, salę kinową i konferencyjną oraz salę wystawienniczą – każda z nich ma inne wytyczne z ministerstwa. Najprawdopodobniej będziemy otwierać je partiami w ślad za kolejnymi zmianami obostrzeń.

e. Bezpieczeństwo

[S3] Instytucje kultury przygotowały regulaminy, żeby prezentować je sanepidowi. Nasza galeria i muzeum są gotowe, mają swoje procedury – pytanie czy dostaną rekomendacje sanepidu.

[S1] Zastanawiam się czy nie można by poprosić sanepid o wypracowanie wytycznych dla instytucji – nie da się wszystkiego uogólnić, ale chociaż kierunkowskazy byłyby pomocne. Żeby nie wyglądało to tak, że każda instytucja na chybił trafił będzie przyjmować wytyczne i nie wiadomo w którym kierunku iść. Sanepid mógłby coś z góry nam narzucić, żebyśmy wiedzieli do czego mamy się dostosować.

[S3] Pytanie jakie względy bezpieczeństwa będą musiały być zachowane na przyszłych imprezach masowych. Zachowanie powierzchni na jednego uczestnika będzie trudne do wykonania, do tego dochodzą zapisy ustawy o imprezach masowych – to na pewno się zmieni i będzie inaczej, pytanie w jakim stopniu. Turyści też są potencjalnymi uczestnikami naszych imprez – obiekty hotelowe będą reklamowały się poprzez pokazanie zachowania zasad bezpieczeństwa podczas odpoczynku w tych obiektach. Sądzę, że będą zmieniane zasady uczestnictwa w naszych imprezach kulturalnych, zwłaszcza plenerowych.

4.4 KONTAKT NA LINII INSTYTUCJA – SAMORZĄD

4.4.1. PERSPEKTYWA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

a. Potrzeba większego zaangażowania

[K5] *W naszym mieście istnieje komisja kultury – spotykam się z nią raz w roku przygotowując sprawozdanie z działalności. Dobrze byłoby się spotkać teraz i dowiedzieć jakie mają plany wobec instytucji kultury.*

b. Kultura poza sztabem kryzysowym

[K4] *Od wprowadzenia stanu epidemii zostaliśmy totalnie sami. Wszystkie decyzje podejmujemy bez konsultacji z innymi wydziałami, nie jesteśmy włączeni w rozmowy ze sztabem kryzysowym. Przede wszystkim oczekiwałabym włączenia kultury do głosu. Nie jesteśmy zapraszani do rozmów na poziomie podejmowania decyzji, które dotyczą naszej społeczności. W radzie miasta mamy komisję do spraw oświaty i spraw społecznych, ale nie mamy reprezentacji w obszarze kultury.*

c. Pytanie o znaczenie kultury

[K3] *Chciałabym, żeby wypowiedziało się ciało, które reprezentuje samorządy np. Związek Miast Polskich na temat tego, co myśli o kulturze. Śledzimy rozwiązania ministerialne, ale nie wiemy jakie są założenia miast co do kultury. Pytanie; gdzie wobec kultury kończy się odpowiedzialność samorządu, a zaczyna rządu. Wszyscy mniejsi i więksi władarze powinni dawno już odbyć rozmowy z przedstawicielami swoich instytucji kultury, chociaż z grubsza określając, jakie mają wobec nich plany. Są małe gminy, w których ta wiedza by się przydała, żeby mieć jakąkolwiek perspektywę. Nawet nie chodzi o pieniądze – dobrze byłoby usłyszeć, że to, co robimy jest dla danego miejsca albo gminy jest istotne i że wszyscy wokół dołożą wszystkich starań, żeby pomóc. Nie ma takiej komunikacji, ona jest szczątkowa. Musimy się dopraszać, żeby ktoś nas wysłuchał. Kultura zawsze była na szarym końcu, była pierwsza do obcinania budżetu.*

d. Instytucja samotna

[K5] *Nie mamy kontaktu z organizatorem, mimo że zamknęli nam instytucję. Współpracujemy z kancelarią, która rozstrzyga czy np. oświadczenie premiera w telewizji jest już prawem czy mamy czekać na dokumenty. Obwieszczenie publiczne*

może być traktowane jako prawo. Odwołuję się do ustawy, że plan finansowy ustala dyrektor i dzielę tak jak mam.

d. Instytucja poza definicją

[K3] *Jestem z instytucji poza definicją: ani teatr, sala koncertowa ani galeria sztuki. Nie wiem, czy mamy się otworzyć czy nie? To dylemat wielu miejsc. Od kreatywności i elastyczności zarządzających zależy czy po otwarciu bibliotek, i muzeów będzie można uruchomić ośrodki kultury.*

[K1] *Problemem jest jakiego typu działalność prowadzimy – jesteśmy organizacją pozarządową, ale niejednorodną. Zastanawialiśmy się nad przenoszeniem działań online. Po pierwszym miesiącu uznaliśmy, że jednak będziemy działać tak jak dotychczas chociaż w innych warunkach, a le przede wszystkim w przestrzeni publicznej.*

[K1] *Jestem przedstawicielką instytucją nie wiadomo, gdzie zawieszonych – pomiędzy instytucjami artystycznymi a domami kultury. Zazwyczaj jesteśmy kwalifikowani jak centrum kultury.*

4.4 KONTAKT NA LINII INSTYTUCJA – SAMORZĄD

4.4.1. PERSPEKTYWA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

a. Trudność w wypracowaniu jednego schematu pracy instytucji przez organizatora

[S3] *Pozostaję w bieżącym kontakcie z każdą instytucją – osobno i po kolei. Dyrektorzy wykazują się dużą niezależnością: z jednej strony oczekują wytycznych, a z drugiej strony próba uwspólniania regulaminów czy sposobu działalności, powoduje usztywnienia. Każda z instytucji zagospodarowuje zupełnie inny obszar odbiorców i inny obszar kultury. Ciężko wypracować plan działania w porozumieniu z prezydentem dla muzeum czy operatorem sceny widowiskowej. W jednym pomieszczeniu może być 100 osób, w drugiej 5000. W przypadku bibliotek wytyczne są najbardziej jasne ze strony rządu. Myśleliśmy o wspólnym regulaminie dla wszystkich instytucji, ale nie jest to możliwe.*

b. Konieczność szkoleń

[S1] *Jesteśmy w stałym kontakcie z instytucjami – problem, który nam sygnalizują to fakt, że nie wszyscy pracownicy są wyszkoleni, żeby prowadzić webinaria czy*

konferencje. Pierwszy okres to był moment uczenia się nawzajem – to rzecz, którą być może my jako przedstawiciele samorządów powinniśmy zasugerować: doszkalanie pracowników w temacie nowych technologii. Póki co to działanie trochę po omacku – jest potrzeba doszkolenia w tym temacie. Mamy forum organizacji pozarządowych – wszystkie kwestie związane z aneksowaniem umów i niezrywaniem ich, było konsultowane.

5. REKOMENDACJE

Analizując wyniki badań oraz dyskusje podczas dwóch panelów eksperckich, można wysnuć wnioski co do następujących postulatów, które powinny prowadzić do realnych działań. Ich celem winno być usprawnienie i wsparcie sektora kulturalnego w okresie pandemicznym i post pandemicznym.

1. Stała współpraca na linii instytucje i organizacje pozarządowe a samorząd

Jest to być może najważniejsze działanie, które wydaje się oczywiste, a któremu przeczą wypowiedzi przedstawicieli i przedstawicielek instytucji. 67% respondentów nie otrzymuje czytelnych wskazówek od swoich organizatorów, a uczestnicy panelu ekspertów zgodnie przyznają, że nie otrzymują ścisłych wytycznych od samorządów. Efektem są **różne modele działania, niepewność** co do tego, jak sektor będzie funkcjonował w najbliższej przyszłości, a także częste **pozostawienie instytucji samych sobie**.

2. System planowania budżetu instytucji na 2020 rok

Chociaż nie jest to kwestia prosta i pozostająca pod wpływem wielu czynników takich jak bieżące wydatki samorządów czy wpływy do budżetów miast i miejscowości, konieczne są możliwie najbardziej klarowne wskazania co do wielkości budżetu poszczególnych instytucji – zarówno na dotacje celowe jak i podmiotowe. Dzięki temu instytucje będą mogły stworzyć **długofalowy program działania**, realnie **oszacować stan kadrowy**, a także **planować współpracę** z animatorami i lokalnymi twórcami, zlecając im podejmowanie prac w ramach działalności instytucji. Kadry pracujące

w instytucjach kultury mają ogromne **znaczenie dla społeczności lokalnej w sferze animacji, rozwoju i integracji.**

3. Pośrednictwo samorządów w kontaktach z sanepidem

W celu uniknięcia chaosu i możliwie jak najszybszego wdrożenia zasad bezpieczeństwa w instytucjach wprowadzonych w drugim etapie odmrażania przez ministerstwo 30 kwietnia, dużym wsparciem byłaby reprezentacja instytucji w postaci samorządu we współpracy z sanepidem. Opracowanie **czytelnych zasad**, które instytucje muszą przestrzegać, a następnie **dopasowywanie programu** do szczegółowych wytycznych, wydaje się być najszybszą możliwą formą odmrożenia działań instytucji, uwzględniającą **bezpieczeństwo uczestników i rządowy program** odmrożenia. Należy też uwzględnić wsparcie instytucji w dostarczeniu niezbędnych środków do zabezpieczenia publiczności - zapas płynów czy maseczek etc.

4. Specyfikacja instytucji ze względu na rodzaj wydarzeń

Poszerzenie pola kultury oraz bieżącej działalności doprowadziło do wypracowania modelu instytucji trudnych do jednoznacznej klasyfikacji według wytycznych ministerialnych. Konieczne jest stworzenie modelu odmrażania działalności tych placówek, co – wydaje się – można zrobić na dwa sposoby. Pierwszy to **odmrażanie poszczególnych komponentów działalności instytucji**, drugi dotyczy doprecyzowania **jakiego rodzaju wydarzenia mogą się odbywać w danym miejscu**. Władze samorządowe powinny wziąć odpowiedzialność, w jakim kierunku proces odmrażania powinien następować.

5. Sektor kultury włączony w pracę sztabów kryzysowych

Sektor kultury wydaje się funkcjonować oddzielnie w okresie pandemii, a instytucje kultury, domy kultury i działalność organizacji pozarządowych nie są włączane w bieżące działania w tym zakresie. Wydaje się uzasadnione, aby **reprezentacja przedstawicieli uczestniczyła w wypracowywaniu rozwiązań** na czas post pandemiczny w trakcie spotkań sztabów kryzysowych z racji **wpływu sektora kultury na gospodarkę** w regionie, istotne **miejsce integracji** i spotkań mieszkańców, ale też ich wpływ na **utrzymanie ładu społecznego**. Przestrzenie kultury to często pierwsze punkty informacji dla mieszkańców.

6. Nowe narzędzia

Sytuacja pandemii wymaga wypracowania nowych narzędzi działalności, obejmujących **wzajemną komunikację**, jasny **przepływ informacji**, ale też planowanie działalności na drugą część roku, kiedy może nastąpić kumulacja wydarzeń. Kluczowe są także **szkolenia** i wsparcie przez samorządy **edukacji pracowników sektora** kultury w zakresie nowych technologii oraz **wdrażanie nowych rozwiązań** w ścisłej współpracy z dyrektorami instytucji i przedstawicielami organizacji pozarządowych.

7. Zaktualizowanie zasad korzystania z dotacji dla organizacji pozarządowych

Działalność organizacji pozarządowych wiąże się ściśle z przyznanymi dotacjami oraz podpisanymi umowami, które powinny uwzględniać funkcjonowanie w okresie pandemii. Konieczne jest **stworzenie wytycznych** co do tego, jakiego typu działania powinny podejmować organizacje pozarządowe, a także jak należy przeorganizować swoją pracę, żeby **dopasować ją do obostrzeń prawnych**. W tym celu konieczne jest stworzenie **konsultacji pomiędzy organizacjami pozarządowymi i samorządami**.

8. Zestaw dobrych praktyk

Znaczna część instytucji i organizacji pozarządowych nie wie, w jaki sposób funkcjonować w okresie pandemii, a także jakiego typu działania może podejmować, uwzględniając okoliczności odmrażania i bezpieczeństwa uczestników. Wydaje się konieczne **stworzenie zestawu dobrych praktyk** w porozumieniu z lokalnymi radami kultury, który brałby pod uwagę działania podejmowane w okresie pandemicznym i post pandemicznym w innych krajach, a także realne propozycje działań wdrażane w innych regionach Polski.

9. Nowa solidarność w sektorze kultury

Konieczne jest wsłuchiwanie się lokalnych ciał reprezentacyjnych, przedstawicieli instytucji, komisji kultury, który **usprawniłby funkcjonowanie instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych**, uwzględniając ich potrzeby i problemy. Usprawniłoby to kontakt między instytucjami i samorządami, a także w skonkretyzowany sposób i grupowym głosem **sygnalizowałoby potrzeby i obszary**

wsparcia, nad którymi konieczna jest natychmiastowa współpraca. Nowa solidarność powinna być oparta na **współpracy na poziomie lokalowym, sprzętowym**, ale też w **komunikacji na etapie układania programu** i powoływania społecznych rad kultury.